

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
(SZTAB GENERALNY)

Oddział II.

Nr 203 / II. Inf. II. Ref "A"

Ry **Ścisłe tajne**

trzymać pod zamknięciem!

8438 J₂
Warszawa, dn. 11. Stycznia 1922 r.

DO

PILNE

Adjutantury Generalnej.

W załączeniu przedkładam do wiadomości załączony referat
o działalności i planach gen. Wrangla.

1 załącznik.

Otrzymują:

Adjutantura Gen.
Gabinet Min. Spr. Wojsk.
Szef Sztabu Gen.
M.S.Z./przez of. łączn.
Wydz. Wyw.
Attache Wojsk.: W Pradze, Bukareszcie
Kons-polu, Rydze, Rewlu, Moskwie, Hel-
singforsie, Belgradzie i Paryżu.
Rtm. Dubicz w Gdańsku
Biuro Ścisłej Rady Woj.
Eksp. Oddz. II. Lwów i Wilno
Oddz. II. 2. armji
I. Zast. Szefa Sztabu Gen.
Ppułk. Wieniawa-Długoszowski.

SZEF ODDZIAŁU II. SZTABU GEN.:
Hakubi ppułk

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNICTWO WOJENNE
8438 J₂
Wyniesie do... 15. I. 1922 r.
Wyniesie do... 15. I. 1922 r.
Załączników.....

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

SYTUACJA OBECNA I ZAMIARY GEN. WRANGLA.

Ogólne założenia polityczne gen. Wrangla.

Plany obecne gen. Wrangla, jak i poprzednie, opierają się na domniemaniu, że upadek władzy sowieckiej w Rosji w niedalekiej przyszłości jest nieunikniony, przyczem, jako bezpośrednie przyczyny przewrotu przewiduje gen. Wrangel głód w Rosji, który w wzmożonym napięciu pojawi się z wiosną 1922 roku, oraz upadek zwartej siły partji komunistycznej na skutek powstałych tarć wewnętrznych.

Przewrót - zdaniem Wrangla - dokonany będzie w Rosji w formie, mogącej przybrać kształty anarchiczne, żywiołowego ruchu ludności, do opanowania którego nie będzie potrzebna, nawet nieliczna, lecz dobrze zorganizowana siła zbrojna; ta ostatnia pozwoli na dojście do władzy temu, kto nią będzie dysponował w odpowiedniej chwili.

Utrzymanie za wszelką cenę swych oddziałów przy zachowaniu dyscypliny i zwartości organizacyjnej jest obecnie zadaniem gen. Wrangla, wynikającym z powyższych założeń.

Ewentualne odrodzenie rosyjskie gen. Wrangel wyobraża sobie w formie odbudowy monarchji.

Sytuacja wojsk wranglowskich od czasu ewakuacji z Krymu.

Po rozbiciu przez bolszewików w listopadzie ub.r. "sił zbrojnych Południa Rosji", znaczne ilościowo rozbitki armji wranglowskiej, liczące około kilkudziesięciu tysięcy ludzi, łącznie z głównodowodzącym i jego sztabem, oraz aparatem administracyjnym cywilnych i liczną rzeszę uchodźców cywilnych, ewakuowały się z pomocą francuską do Turcji europejskiej/: Gallipoli, Czataldża:/, oraz na wyspy morza Egejskiego/: Lemnos:/, przenikając zresztą w mniejszych ilościach w głąb półwyspu Bałkańskiego.

Ewakuowane oddziały wojskowe znajdowały się w stanie upadku ducha i rosnącej demoralizacji; rozlokowane one zostały w obozach koncentracyjnych, przy zachowaniu zewnętrznej łączności i związków taktycznych, jakkolwiek oficjalny stosunek władz fran-

cuskich określał ewakuowanych wojskowych wranglowskich, jako uchodźców indywidualnych.

Pomocy w zaopatrzeniu oddziałów podjęły się władze francuskie przy współdziałaniu instytucji humanitarnych. Jednak już wkrótce, wobec ciężarów finansowych, związanych z zaopatrzeniem wranglowców, a wynikających dla Francji, francuzi zaczęli skłaniać się do myśli o zlikwidowaniu w jakikolwiek bądź sposób kosztownych, a bezpośrednio nieużytecznych, zbiorowisk oddziałów b. armji gen. Wrangla. Miejscowe władze francuskie zaczęły się energicznie domagać zlikwidowania obozów; wykonano szereg projektów, jak przeniesienie oddziałów na Daleki Wschód, wysłanie ludzi do Południowej Ameryki dla celów osadniczych, a nawet myśl repatrjacji do Rosji. Projekty te oczywiście nie odpowiadały gen. Wranglowi, którego zamiarem było przygotowanie siły zbrojnej dla wznowienia antysowieckich operacji w Rosji Południowej, uważanej przez za najdogodniejszą bazę działań militarnych. Na skutek przeciwdziałania sztabu wranglowskiego, zaledwie kilka tysięcy kozaków, pod wpływem agitacji w obozach i nędznych warunkach bytu, zdecydowało się na powrót do Rosji; dwa transporty ich zostały przez francuzów wysłane przy uzyskaniu obietnicy amnestji od Rosji sow. Podobnie i inne projekty nie miały większego powodzenia; oddziały naogół pozostały do dyspozycji Wrangla.

Należy zauważyć, że zresztą, na skutek zabiegów emigracji rosyjskiej w Paryżu i niewątpliwiej niechęci Francji do utracenia wpływów na bądź co bądź poważny czynnik antysowiecki, jaki stanowiły ewakuowane siły zbrojne Wrangla, groźby francuskie przeprowadzenia likwidacji jego oddziałów nie zostały konsekwentnie zrealizowane, a pomoc materialna, jakkolwiek zredukowana, była udzielana nadal.

Tem niemniej niepewne stanowisko Francji zmuszało gen. Wrangla do powzięcia decydujących postanowień. Przyjęta przez niego koncepcja ustaliła zasadę, że należy utrzymać i zachować zorganizowane oddziały do chwili, odpowiedniej dla ponownego przejścia do akcji bojowej, przy czem za ośrodek rozmieszczenia oddziałów, tak ze względu na przyszłe domniemane zadania operacyjne, jak i stosunek przyjazny do idei narodowo-rosyjskiej, wybrane zostały państwa Bałkańskie, w pierwszym rzędzie słowiańskie - Serbia i Bułgaria.

Starania sztabu generalnego Wrangla, pomimo szeregu napotykanych początkowo przeszkód i trudności, naogół zostały uwieńczone powodzeniem. Rusofilizm państw słowiańskich Bałkanu, został umiejętnie wykorzystany dla uzyskania ich zgody na przyjęcie na swe terytorjum większych ilości żołnierzy wranglowskich, bądź na służbę państwową różnego rodzaju, bądź w charakterze drużyn roboczych.

Już w kwietniu - maju r.b. pierwsze transporty rozpoczęły odchodzić z Turcji i Lemnos do państw Bałkańskich, oraz nawet częściowo do Czech i Węgier.

Stosunek państw Bałkańskich i sąsiednich do Wrangla.

Odnosząc stosunku tych państw do koncepcji udzielania azylu oddziałom wranglowskim, na pierwszy plan wysunąć należy S.H.S. i Bułgarię, których rządy zostały pozyskane dla tej idei i gdzie szerokie sympatje społeczeństwa dla Rosjan ułatwiają rządowi jej realizowanie. Do tejże kategorii zaliczyć można Węgry, które, zarówno ze względu na łączność ideową z monarchistycznym ruchem rosyjskim, jak i na zamiar ewentualnego wykorzystania oddziałów wranglowskich dla własnych celów wojennych, idą na rękę Wranglowi w jego zamiarach wykorzystania tego kraju dla rozmieszczenia swych oddziałów.

Na dalszym planie należy postawić Czechosłowację, której rząd nie odnosi się wprawdzie przychylnie do koncepcji wranglowskich, niemniej pod naciskiem wpływowych kół narodowo-demokratycznych (Krumarza) i opinji, sympatyzującej z Rosjanami, częściowo przyjmuje jednak do kraju liczne grupy oficerów, studentów-wranglowców i t.d., a nawet zwarte oddziały.

Tu też uwzględnić należy stanowisko Rumunii, z punktu widzenia zamiarów Wrangla, mającej szczególnie ważne znaczenie, ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo z Sowiecami. Rumunia, rozumiejąca niebezpieczeństwo wszelkich koncepcji wielko-rosyjskich, a więc i wranglowskiej, hołdującej w zasadzie odrodzonej monarchistycznej Rosji, zasadniczo odnosi się nieprzychylnie do wszelkich dotychczasowych prób agentów wranglowskich, zdążających do pozyskania rządu i opinji rumuńskiej dla współdziałania z zamiarami gen. Wrangla. Trzeba jednak uwzględnić, że teren rumuński wyzyskiwany jest przez Wrangla w

formie nielegalnego przenikania do Rumunii jego oficerów i agentów, którzy pracują na tym terenie konspiracyjnie w myśl wskazówek wranglowskich, przygotowując grunt pod przyszłe jego działania.

Stosunek wielkich mocarstw.

Odnośnie stosunku Ententy do Wrangla, należy go traktować oddzielnie w odniesieniu do poszczególnych państw.

Anglja ogranicza się do prób wykorzystania elementów wranglowskich dla zasilenia popieranego przez siebie ruchu powstańczego na Kaukazie, mając na celu uzyskanie tam decydujących wpływów, oraz zneutralizowanie sukcesów politycznych Francji w Azji Mniejszej; nie porzuca ona myśli niedopuszczenia do odbudowy silnej Rosji, z czego wynika niechęć do dalej idącego zaangażowania się w pomoc ideom Wrangla.

Stany Zjednoczone, Japonja i Włochy w obecnej sytuacji międzynarodowej zdają się nie interesować akcją gen. Wrangla; stosunek tych państw idzie raczej w kierunku likwidacji niespokojnego elementu, jaki na Bałkanach stanowić może armja Wrangla.

Jedynym państwem Ententy, zainteresowanym jeszcze obecnie w utrzymaniu oddziałów wranglowskich, jako atutu w akcji przeciwsowietkiej, jest Francja. Musi ona również starać się o zapobieżenie dalszemu rozwojowi tendencji germanofilskich w emigracji rosyjskiej; jednym ze środków w tym celu być musi utrzymanie kontaktu przyjaznego z gen. Wranglem i jego siłą zbrojną. Temi pobudkami tłumaczy się, że, wbrew interesom finansowym /: trudności, wynikające z pomocy materialnej, udzielanej Wranglowi: /, Francja nadal go popiera, traktując najwidoczniej, jako czynnik, przedstawiający pewną wartość dla celów jej polityki rosyjskiej.

Oprócz Francji, Niemcy są następnym z kolei państwem, również zainteresowanym w opanowaniu wpływów na kółka emigracyjne-rosyjskie. W swej polityce, zmierzającej do odegrania pierwszorzędnej roli w rekonstrukcji państwowej Rosji, nie mogą one pomijać Wrangla. To też, prowadząc politykę zbliżenia do rządu sowieckiego, równocześnie utrzymują one kontakt z Naczelną Radą Monarchistyczną Rosyjską w Niemczech, jej ekspozyturę wojskową - gen. Krasnowem, oraz bliską politycznie grupą gen. Wrangla.

Ta walka interesów Francji i Niemiec jest wykorzystywana umiejętnie przez Wrangla, który, deklarując się osobiście jako frankofil, toleruje i idzie na rękę koncepcjom germanofilskim w swem otoczeniu, jak np. w akcji zbliżenia się do grupy Krasnowa, będącego zdeklarowanym zwolennikiem Niemiec. Ta dwustronna polityka pozwala Wranglowi na otrzymywanie pomocy politycznej i materialnej z obu stron.

Plany militarne gen. Wrangla.

Obecna działalność gen. Wrangla wychodzi z założenia, że antybolszewickie operacje wojenne mogą być przez niego wznowione w odpowiedniej chwili, przy zachowaniu zdolnych bojowo oddziałów, przyczem, jako punkt wyjścia akcji wojennej, gen. Wrangel przyjmuje pogranicze Rosji z Rumunją, względnie Polską: Galicja Wschodnia: / przy równoczesnej ewentualnej akcji desantowej od morza Czarnego.

Szczegóły tego planu militarne, którego żywotność ujawnić mogłaby się jedynie w zmienionych warunkach układu stosunków międzynarodowych, nie są znane. Jednak cała akcja gen. Wrangla rozmieszczania swych oddziałów w państwach Bałkańskich i dalej na północ z tendencją możliwego przysunięcia się do granic sowieckich, oraz ewentualnego ich skupienia na ziemiach ruskich: Besarabja, Ruś Przykarpacka, Galicja Wschodnia: /, oprócz podkładu politycznego /: chęć oddziaływania na te ziemie w duchu wielkorusyjskim: / nie wątpliwie znajduje swe źródło w ogólnych założeniach militarnych Wrangla. Plan rozmieszczenia oddziałów wranglowskich nosi cechy swego rodzaju koncentracji strategicznej.

Obecny stan siły zbrojnej Wrangla i jej rozlokowanie.

Należy na wstępie zauważyć, że, wobec opuszczenia szeregów przez elementy niezadowolone i niepewne /: które powróciły do Rosji, osiadły w charakterze osadniczym, wstąpiły na własną rękę do wojsk Kemala Pa-szy w Anatolji i t. p.: /, pozostaje kadry stanowią materiał, przedstawiający wierny i użyteczny aparat wojskowy w ręku gen. Wrangla.

Dodać trzeba, że sprężyste dowództwo Wrangla osiągnęło już znaczne podniesienie dyscypliny początkowo bardzo zdemoralizowanych oddziałów /: wykazały to walki oddziałów resyjskich, użytych w Serbji na froncie albańskim: /, a szkolenie ich odbywa się nadal w sposób syste-

matyczny. Podkreślić też należy, że sztab Wrangla kładzie duży nacisk na zachowanie związków taktycznych swych rozmieszczonych w różnych krajach oddziałów.

Ogólna liczebność oddziałów podawana jest z różnych źródeł niejednolicie: waha się od 30 - 90 tysięcy. Jako najbardziej zbliżoną do prawdy można przyjąć liczbę ca. 24.000 ludzi. *Wynosi 25.000 ludzi*

Obecne jej rozlokowanie jest następujące:

Turcja /: Gallipoli: / - korpus Kutiepowa i szkoły wojskowe; mają być przewiezione do

Bułgarii, gdzie, łącznie z już przerzuconą częścią oddziałów kozackich, przeważnie dońców /: około 7000: /, ma się znaleźć do 20.000 ludzi.

S.H.S. - grupa jazdy gen. Barbowicza /: ca. 4000: / pełni służbę graniczną, przeważnie na granicy albańskiej, wchodząc czasowo w skład armii serbskiej. Grupa ta miała być w listopadzie zasiloną około 2000 ludzi z Gallipoli. Oprócz tego kilka tysięcy kozaków znajduje się tu w charakterze drużyn roboczych.

W S.H.S. znajduje się również sztab gen. Wrangla.

Węgry - są informacje o przybyciu na Węgry około 2000 wranglowców, głównie kozaków dońskich, którzy zarejestrowani zostali przez miejscowego agenta wojskowego wranglowskiego, pułk. v. Lampe. Mają przybyć dalsze transporty.

Czechosłowacja - zgodziła się przyjąć 18 pułk kozaków dońskich na roboty polne w Słowacji /: ca. 300 ludzi: /; Ogółem ma przyjąć około 5000 kozaków; przybyło już poza to około 1000 studentów, przeważnie z młodych oficerów, którzy zostali przyjęci do czeskich zakładów naukowych.

Pod różnymi pozorami nieoficjalnie przybywają tu liczni oficerowie wranglowscy.

Rumunja - jak wyżej powiedziano liczni wojskowi przenikają, szczególnie do Besarabji, pod najrozmaitszemi pozorami, a nawet nielegalnie.

Ogółem stanowikoby to liczbę, odpowiadającą przypuszczalnie przyjętej wyżej 45.000 ludzi. Łącznie z ca. 7000 repatrjowanych wranglowców, emigrantami do Brazylii i osiadłymi na Korsyce /: ca. 2000: /, uciek-

nierami do Kemal Paszy/ :ca.2000:/, oraz liczną rzeszą osiadłych w Turcji i innych pobliskich krajach, odpowiadałoby to liczbie ca. 60.000 ewakuowanych z Krymu wojskowych do obozów Gallipoli, Czataldża i Lemnos.

Stosunek bolszewików do działalności gen. Wrangla.

Niebezpieczeństwo, jakie stanowi istnienie oddziałów wranglowskich, jako kadrów armji antysewskiej, jest dokładnie uświadamiane w kołach rządzących Rosji sow..

Zakożenie ogólne sówietów osiągnięcia wszelkimi środkami likwidacji wszelkich rosyjskich antysewskich skupień militarnych na emigracji, przeprowadzane jest również w odniesieniu do formacji wranglowskich.

Tu należy odnieść amnestje R.S.F.S.R. i U.S.R.R.", ogłoszone z okazji czteroletniej rocznicy rewolucji bolszewickiej, a umożliwiające byłym żołnierzom "białych" formacji rosyjskich powrót do kraju z obietnicą nieodpowiedzialności za poprzednią działalność. W tymże celu prowadzona jest akcja, zmierzająca do zaangażowania oficerów "białych" formacji na służbę wojskową sowiecką; bolszewicy nie wyłącza ją tu nawet szczególnie skompromitowanych w walkach domowych wyższych dowódców, jako tego dowiedko między innymi przyjęcie na służbę b. gen. denikinowskiego i wranglowskiego Słaszczewa, skynnego z krwawych rozpraw nad bolszewikami w czasie walk w Południowej Rosji. Tu wreszcie należy wymienić akcję, mającą na celu podkopanie ideologii walki z bolszewizmem, a zdążającą do stworzenia na emigracji ideologii współdziałania w odbudowie kraju z rządem sowieckim/ : "Smiena Wiech" :/.

Należy zauważyć, że dotychczas powyższa akcja bolszewicka większych wyłamów w antybolszewickich grupach emigracyjnych nie poczyniła.

Stosunek gen. Wrangla do Krasnowa.

Stwierdzone fakt nawiązywania porozumienia między Wranglem i atamanem dońskim Krasnowem, przywódcą wojskowych kół monarchistów rosyjskich w Niemczech. Na jakim podłożu odbywa się ono, nie zosta-

do dotąd wyjaśnione. Niewątpliwie Wrangel, względnie stojące za jego i imieniem grupy emigracyjne rosyjskie, usiłują pozyskać współudział cennego ze względu na swe wysokie zdolności militarne gen. Krasnowa w skoordynowanej akcji przygotowawczej dla przyszłego wznowienia antysowietickich działań bojowych. Według posiadanych informacji Wrangel jest skłonny przekazać Krasnowowi dowództwo wojskowe, zachowując w swych rękach władzę naczelną.

Niewyjaśnione jest dotąd stanowisko Krasnowa, ten więcej, że są informacje /nie stwierdzone/, iż prowadzi on obecnie - w porozumieniu z Niemcami, - akcję agitacyjną za powrotem do Rosji i w szczególności dońców na Don, przy zagwarantowaniu im przez sowiety autonomii terytorjalnej.

Wnioski i ocena.

1/. Gen. Wrangel przypuszcza, że trudności, spowodowane dla sowietów przez głód w Rosji, który z wiosną 1922 r. przyjął nie maksimum napięcia, oraz rosnące tarćia wewnątrz partji komunistycznej, spowodują niedaleki upadek rządu bolszewickiego. Decydującą rolę wówczas uzyska i sytuację w kraju opanuje ten, kto będzie dysponował gotowymi, bodaj nawet nielicznymi, kadrami armji.

2/. Zachowanie silnego jądra militarne go pod swymi rozkazami jest podstawowem, wynikajacem z powyższego, założeniem planów Wrangla.

3/. Gen. Wrangel nie porzucił myśli wznowienia w sprzyjających okolicznościach zbrojnej akcji interwencyjnej ze swej strony.

4/. Jako bazę tych ewentualnych działań militarnych gen. Wrangel przyjmuje

południowo-zachodnią Rosję/Ukrainę;/;
rozpoczęcie ich nastąpiłoby od stro-
ny Besarabji, względnie Galicji Wschod-
niej z jednoczesną akcją desantową od
morza Czarnego.

5/. W programie Wrangla leży opanowa-
nie w sferę wpływów rosyjskich ziem,
zamieszkałych przez ludność ruską
/w Czechosłowacji, Rumunii i Polisce/.

6/. Rozłokowanie oddziałów w pań-
stwach Bałkańskich stanowić ma wstęp-
ny krok dla ewentualnej, w chwili umoż-
liwienia operacji, koncentracji oddzia-
łów na pograniczu sowieckim.

7/. W obecnej chwili siła zbrojna
wranglowska nie przedstawia czynnika
o poważniejszym znaczeniu międzynaro-
dowym; zachowanie jej jednak w dyspozy-
cji i zdolności bejowej, może umożli-
wić Wranglowi pewne wypłynięcie na
arenę międzynarodową, jako czynnika
ważkiego w rozwiązaniu sprawy rosyj-
skiej.

8/. Baczna obserwacja działalności
i znajomość istotnych zamiarów Wran-
gla jest koniecznością dla Polski;
wskazaniem byłoby, by wszystkie organy
Rządu Polskiego zagranicą pilnie ob-
serwowały w swym zakresie rozwój po-
ruszonych zagadnień.